

INTRODUCERE

Una, de ce doi termeni: ontologie și metafizică în sinonimie? Semantic distincte dar presupunându-se, prin ce sunt, fiecare ceea ce este și prin ce sunt în complementaritate, într-atâta încât parafrazând o vorbă celebră, ontologia ar fi oarbă fără metafizică, iar metafizica fără ontologie, goală.

Felurit înțelese, când au fost disjuncte, poate că, în devenirea sa, istorică și sistematică, filosofia greacă, prin jocul dominantelor, procură suficiente argumente în măsură să le definească pentru a le articula.

Ca ontologie-și-metafizică, filosofia, în Grecia, a fost de la început una, fiind asemenea morfologiei și sintaxei, în limbă. Una, cam asemenea Unului heraclitean în dedublarea sa, istoric și sistematic, însă, la început (elementar) dominantă va fi fost cea dintâi. Chiar cu primul filosof, primul nu numai în timp ci și în ordinea sistemului, cu Thales, adică, filosofia se institua ca ontologie. „Propoziția simplă a lui Thales este filosofie fiindcă nu se referă la apă ca obiect sensibil, ci este luată ca gând” (Hegel, *Prelegeri de istorie a filosofiei*, I, p. 163).

Nume supleant, doar, în ceea ce *apa* semnifica, prin extindere și adâncire, avea să se integreze tot ceea ce urma. Ca aer, ca *apeiron* (foc, aer, apă și pământ), ca foc, ca număr, ca „atomi”, ceea-ce-este, *tò eon*, cum, astral, îi zicea Parmenides, căpăta, unul după altul „semnele” – *semata* de rotunjire. „... „Ca plinul de sferă bine rotunjită/drept cumpănită din mijloc, oriunde „ – *éykýklou sphanes enalinkion ogkoi/messothén isopalés pantesi* (Parmenides, B 8. 43 – 44 D.K.).

1. Dominantă instituirea ontologică, aceea metafizică era, de la început, finalitatea, de îndată ce filosofia avea a răspunde la întrebarea de căpetenie: cum gândim lumea (existența) ca fiind?

Născută și pieritoare iar în interval crescând, descrescând, mereu altfel, în alte locuri fiecare, diferite unele de altele nu doar ca specii

dar și ca entități individuale, nu erau mai degrabă *tá dokoúnta* – aparente/aparențe? (*Parmenides*, B 1. 31 D.K.). Dacă întreaga natură este în mișcare, despre „ceea ce se schimbă mereu” se poate spune ceva „ca adevăr”? Cratilean, dacă „nici măcar o singură dată” nu te poți scufunda în aceleași ape curgătoare, nici măcar numirea, aceasta distingând, n-ar mai fi posibilă (Aristotel, *Metaph.*, 1010 a 7). Ca urmare, „după simțuri” – *katá tén aisthen* aparent reale, după rațiune – *káta tón lógon* aparențe. Dacă nu în sine, ce era totuși lumea pentru noi? Măsură a lucrurilor, omul este doar al acelora pentru el, ceea ce înseamnă că nu în absolut. „Dacă s-ar îngropa un pat iar acesta prin putrezire ar lăstări, nu va apărea alt pat ci lemnul din care va fi fost făcut” (Antiphon, B 15 D.K.).

Omul măsoară cunoscând, numind și mutând lucrurile, ceea ce nu le schimbă cu nimic natura „ascunsă”, în sine „de nedescoperit și de nepătruns”. Dar „dacă nu nădăjduiești ceea ce nu e de nădăjduit, nu vei afla” (Heraclit, B 16 D.K.).

Imperceptibil în sine, „ascuns” fiind prin indeterminare și ilimitare, *apeiron*, cum îi va fi zis Anaximandros, de către noi nu are decât să fie gândit. A fi și a gândi, de aceea sunt una – *tò auto noein éstin te kai einai* (*Parmenides*, B 3 D.K.).

Totuna pentru noi și numai dinspre noi de îndată ce in-sinele gândit și numit, așa cum este gândit și numit, trece în conținut al gândirii. Cât este și „adevărat”, dacă analogic este instituit, nu prin mișcarea inversă (de sus în jos) se poate proba. Corespondenteist, între ce și ce ar fi *adaequatio*? De aceea, rămâne coerența, totdeodată, mecanism al instituirii și criteriu al operaționalității (mai curând decât al adevărului sau al acestuia datorită operaționalității).

Parmenides era cel dintâi, deopotrivă în ordinea istoriei și în aceea a sistemului, care instituia necontradictoriu *tó éon*, prin aceea că fiecare din cele 30 de „semne” – *semata*, se mișcă în toate și toate în fiecare. Ele, așadar, sunt convertibile. Nenăscut este și nepieritor și întreg, care n-a fost și nu va fi ci este (mereu) acum unu neîntrerupt, care nu devine, nu va pieri, indivizibil, fără început, fără sfârșit. Determinații ale ființei, attribute infinit nemărginite, în limbaj spinozist, ele sunt coextensive și coeternale, de unde și convertibilitatea.

Unul este mai „aproape” de „ființă” dar dacă orice alt „semn” i-ar lipsi, totul s-ar năruți.

Sistemul parmenidian nu era „complet”, enumerarea ar fi trebuit să fie la nesfârșit, lucru imposibil și, la urma urmelor, inutil. Problema nu este aceea a completitudinii ci a coerenței (convertibilității), iar sistemul parmenidian este coerent. De aceea, ca logician al ontologiei și părintele nostru, Parmenides – *tou patros Parmenidou*, cum avea să-i zică Platon urmându-i, filosofia îi era datoră. (*Sph.*, 241 d).

Instituită noncogniționist paradoxal (*paradoxos*, dincolo de, contra opiniei), „atributele” nu aveau a fi decât în „gramatică” negativă (apofatică). Ea, prin urmare, era numită și gândită contrar lumii sensibile (existenței). Născută și pieritoare, limitată și determinată, transformabilă, în continuă mișcare și schimbare aceasta, ființa, dimpotrivă, era gândită în registru contrar. Doar analogic – apofatic, ca în următorul de mai târziu „argument ontologic”, *to éon (ón)* era gândit ca acel ceva dincolo de care nu mai poate fi gândit nimic ca fiind. Cum ar fi să presupunem ceva dincolo de ceea ce este ilimitat și indeterminat, nenăscut și nepieritor, fără început și fără sfârșit?

2. Dominantă ontologia, istoric și sistematic, deopotrivă, tocmai de aceea, metafizica era presupusă. Așa fiind, aceasta ca finalitate, și-o trece în câmp, cam în felul în care morfologia devine funcțională în sintaxă. De aceea, istoria ca devenire în sistem este a continuei „verbalizării” a ontologiei care pe măsură ce câștigă în coerență și deci în operaționalitate trece în metafizică. Desăvârșirea ei ca în dialectica heracliteană a prisosului și lipsei este totuna cu trecerea în ceea ce nu este ea, dar ca altul al ei. Un întreg, ca morfologia și sintaxa în limbă, ontologia și metafizica nu sunt părți ale sale, presupunându-se într-atât încât fiecare este ea însăși și cealaltă, cea dintâi, virtual, cea de a doua actual.

„Acoperit” cel de al doilea termen al relației, existența adică, fie și așa, aceasta este presupusă ca „problemă”. Poate fi ea gândită ca fiind? Dacă nu ce ar rezulta? La prima întrebare răspundea Parmenides: ca totuși ceea ce apare să nu fie aparent (ireal), „venea cu două cauze și două principii, caldul și recele, altfel zis, focul și pământul” (*Aristotel, Metaph.*, A, 5, 986 b 30 – 35; Vd. și Parmenides B 8.v.v. 53 – 59 D.K.).

La a doua, Cratylos: ca și ireale pentru noi, fiind imperceptibile, lucrurile lumii n-ar putea fi nici gândite nici numite.

Apariție, prezența – *parousia* lucrurilor este și absență – *apousia* venind din și urmând a se întoarce tot acolo, „după necesitate” – *kata khréon* (Anaximandros, B 1 D.K.). Născute și pieritoare, limitate și de un fel sau de altul, multiple în unicitatea speciei și a genului, până la aceea ultimă a ființei ca unu, cum gândim necontradictoriu întemeierea, trecerea adică de la ceea ce este în sine la ceea ce este determinat; particularizând, henologic de la Unu la Multiplu, iar ousiologic, de la ființă la existență.

În registre distincte, ontologic incomunicabile, așa fiind, sunt două numeric ori, cum ar fi zis Aristotel, doar ca specificație.

Numeric nu, de aceea Parmenides, ontologic, și presupunea că lucrurile lumii nu pot fi gândite ca fiind. Altminteri, ceea-ce-este (*tò éon*) nu mai era ilimitat și indeterminat.

Rămâne, ca specificație. Dar cum? În ce fel, dar, gândim lucrurile: multiple, limitate, determinate, născute și pieritoare în identitatea in-sinelui? Cum le gândim ca fiind, apărând (sunt existență, de la *ex* și part. prez. al verbului *sisto/sistere*) și tot de aceea nefiind, pentru că nenăscute, și pier.

Către această teribilă aporie ducea ontologia pe măsură ce devenea istoric și sistematic. Astfel, nu la un moment dat se va fi întâmplat ruptura ci pe tot parcursul, în joc secund, ontologia trăgându-se, ca într-o *sui-generis* alchimie, în retortele metafizicii. Cu Platon se producea ruptura ca trecere a metafizicii în dominantă, el instituia logica, după cum Parmenides impusese canonul ontologiei.

Paradoxală (în logică para – doxală) aceasta, conceptul ei de organizare fiind dinspre noi dincolo de opinie, contrar acesteia, instituit pe această cale, metafizica se întemeia aporetic, pe măsura lumii a cărei legitimare pentru noi urma s-o facă. „Faptul de a fi în aporie al minții noastre arată că el este al lucrurilor înseși” – *he tes diánoias áporia deloi toúto péri ton pragmatos* (Aristotel, *Metaph.*, B 1, 995 a 30).

3. Relația dintre filosofie și isorie este diferită de aceea dintre științe și istoria lor, de vreme ce filosofia și științele, epistemologic,

prin obiect, limbaj, stil sunt în registre aparte. Spre deosebire de faptul științific, acela filosofic, ficționalist, experiază. Ca urmare, în „jurul” aceleiași presupoziii, „prima scufundare”, „roiesc” o sumedenie de reconstrucții, toate sub semnul lui dacă: dacă astfel, dacă altfel ce rezultă. Adesea distincte până la a se opune, poate mai cu seamă cu cât sunt mai depărtate, cu atât se adună. Nici chiar „experierile” negative, în logica anti-filosofiei, nu par a ieși din câmp. Cratylos, heracliteanul relativizant, dacă se poate spune așa, aproape de limita absolutului, nu se dezlega de heraclitism ci, pe cât se depărta de el, pe atât îl întregea.

Faptele filosofice nu par a se organiza liniar, succesivist ci în geometria holistică a sferei. Ele se depărtează și se exclud doar ca „experieri”, la „prima scufundare” ; la cea de a doua însă, aceea care le și măsoară șansa de adevăr, cu mai mult, cu mai puțin, fiecare, coparticipă la instituire.

De aceea, „istoria filosofiei” nu este a faptelor, ci a presupoziiilor, totdeodată, puncte de plecare și ținte. O istorie facticistă (evenimentială) este atomizantă, succesiune de „entități” care mai curând se alătură decât comunică. Nici chiar în aceeași „școală”, facticist, nu se poate vorbi de unitate doctrinară. În cea dintâi, a mileticienilor, evenimential, Thales, Anaximandros și Anaximenes nu sunt una, cum nu erau apa, *apeiron*-ul (foc, aer, apă, pământ) sau aerul ca nume (metasemne) ale in-sinelui. Următorii: Hippon din Samos, Idaios din Himera și Diogenes din Apollonia întăresc impresia, rămânând în același cerc, dar fiecare în altă parte a lui. De la o „școală” la alta, nepotrivirile sunt și mai mari, astfel încât nu de istorie ca devenire în sistem se poate vorbi ci doar (dacă și atâta) de una ca succesiune în timp a unor fapte înșirate ca mărgelile pe ață.

Centrifuge și închise, în ce teme pot fi măsurate ca adevăr? Mai înainte însă despre ce adevăr poate fi vorba? Era lumea mai posibilă ca venind din apă și revenind tot acolo sau ca aer, ca foc, ca homoiomere, ca „atomi”, ca *idéai* platoniciene, sau, aristotelician, cu lucrurile ei ca alcătuirii din formă și materie?

Fiecare filosofie fiind reconstrucție a lumii prin ceva de dincolo de diversitatea și relativitatea ei, dar altfel, în alt temei, ce era

filosofia? Să fie și ea și istoria ei în concept nominalist, cu semnificație reală doar în gramatica pluralului, iar *filosofia flatus vocis*? Dar diversitatea însăși, semn al căutării, forțează transcenderea.

Iubire (căutare) a ascunsului, în sugestie heracliteană: „bărbații iubitori de ceea-ce-este-înțelept – *philosophous andrás* (B 35 D.K.), luate ca metasemne, elementele cosmologice separat sau la un loc, numerele, homoimerele, atomii, *idéai*, nu se numeau pe ele însele ci, „ascunsul”. Despărțite facticist, anagagic, filosofiiile sunt una, toate numirile adunându-se, venind fiecare, din altă parte, pe atâta cale tot acolo. Adevărul lor era întregul, cum ar fi zis Hegel.

Ca urmare, acesta și este obiectul de aplicație al filosofiei în genere, al metafizicii, ca și al tuturor celorlalte exerciții ale ei, în particular. Ca urmare firească așa este și istoria metafizicii, a teoriei cunoștinței, a filosofiei omului.

Prin inducție, pornind de la reconstrucțiile de „experiere” și în temeiul lor, hermeneutic, se reinstituie, din varii situații, problema-țintă, care, așa fiind, ca în finalitatea aristoteliciană este și cauză. Anume, în ordinea metafizicii, cum gândim în identitate și în deosebire, totdeodată, ființa – unul și existența – multiplul. Aceasta fiind aporia definitorie, din care vin toate celelalte și pe care o întregesc, istoria metafizicii ca devenire în sistem este în temeiul ei. Emanând în toate, se diversifică dar pentru a spori ca sistem prin „chemarea” lor înapoi. Ea, așadar, ca temei, este și măsură a „adevărului” întregii aporetici și al tuturor reconstrucțiilor în logica ficționalistă, atât de fertilă